

УДК 070(477):[327+355.48]((470+571):477)(043.2)

*Яворська Т. М., канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

УКРАЇНСЬКИЙ МЕДІАПРОСТІР: ЗМІНИ У ЗВИЧКАХ СПОЖИВАННЯ НОВИН УКРАЇНЦЯМИ ПІД ЧАС ПРОТИСТОЯННЯ КРАЇНИ ПОВНОМАСШТАБНІЙ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Ключові слова: інформаційний простір, медіапростір, засоби масової інформації, Telegram-канали.

Вступ. За роки незалежності в Україні сформувався власний інформаційний простір. Закон України «Про медіа», що набув чинності в 2022 році, спрямований на забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіасервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа. Закон визначає правові засади діяльності в Україні суб'єктів у сфері медіа, а також засади державного управління, регулювання та нагляду (контролю) у цій сфері [1].

Актуальність. Актуальність дослідження полягає в акцентуванні уваги на трансформаціях, що відбулись в українському медіапросторі з початком повномасштабного вторгнення, змінах в отриманні інформації серед українського суспільства.

Однією з важливих сфер інформаційного суспільства є інформаційна сфера, що має власні ознаки та відмінності від інших сфер суспільства. Інформаційна сфера розвивається у взаємозв'язку з інформаційною інфраструктурою, інформаційною діяльністю, інформаційною культурою тощо.

Територіальний критерій зумовлює формулювання терміна «інформаційний простір», що є вужчим у розумінні від терміна «інформаційна сфера», оскільки вказує на відповідні межі поширення певного виду інформаційного простору, як-то: український інформаційний простір, європейський інформаційний простір тощо.

Для медіапростору як частини інформаційного простору обов'язково має бути наявна інформаційна інфраструктура, а саме: інформаційні технології загалом, гаджети, сервери тощо. До того ж, як і інформаційний простір, медіапростір має ознаки територіальності, тобто можемо говорити про медіапростір окремої держави, як-то медіапростір України, Польщі тощо.

Засоби масової інформації як найважливіші складники медіапростору наповнюють і структурують його, займають сьогодні пріоритетну позицію в системі мас-медіа.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України внесло свої корективи в усі сфери життя держави, змінило українське суспільство. Зокрема, в контексті наповнення та сприйняття медіапростору відбулися значні зміни. Нині відбуваються зміни щодо джерел отримання інформації, а також у пріоритетах споживання новин українцями.

Протягом липня-вересня 2023 року представниками дослідницької компанії InMind було проведено дослідження у восьми областях України. Дослідження проводилось на замовлення міжнародної неприбуткової організації Internews, що реалізує «Медійну програму в Україні» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). За результатами дослідження опитано 3 250 респондентів з похибкою вибірки, що не перевищує 2,5 %.

Важливо зазначити, що таке дослідження проводиться щорічно і дає змогу зрозуміти звички споживання новин українцями. Так, з початку повномасштабної російської агресії протягом понад 18 місяців продовжуються тенденції щодо зниження споживання новин через телебачення. Більшість українського дорослого населення (76 %) отримують новини із соціальних мереж. Водночас кількість людей, які користуються одночасно телебаченням і соціальними мережами для отримання новин, стрімко зменшується – лише 21 % у 2023 році [2].

Різно зросла кількість українців (до 60 % у 2022 році), що використовують Telegram як джерело новин. Так, цього року Telegram демонструє значне зростання (до 72 %) та є однією із основних соціальних мереж для споживання новин. У перші дні війни саме Telegram-канали – як персональні, так і офіційні чи журналістські, що перейшли в режим чи не цілодобової роботи, стали джерелом оперативної інформації для українців. І не лише для них – у Росії також спостерігається сплеск інтересу до цієї платформи [3]. В чому ж полягає феномен Telegram та в чому секрет такої популярності?

Telegram як платформа поширення контенту реалізує цю функцію через спеціальні акаунти, на які можна підписатись та отримувати їх вміст через клієнтський додаток для десктопу, мобільного пристрою чи через вебінтерфейс (через браузер), тобто через Telegram-канали. Війна стала для Telegram справжньою можливістю залучення аудиторії. Популярність Telegram як месенджера тісно пов'язана з мережевим ефектом. Чим більша кількість людей користується таким продуктом, тим більша кількість користувачів вибере його в майбутньому [3].

Важливо зазначити, ще до повномасштабного вторгнення платформи соціальних мереж розпочали перехід на алгоритмічну стрічку новин. Люди позбавлялись можливості просто читати контент через алгоритми підбору контенту. Окрім новин, у стрічках з'явилася реклама, сповіщення про коментарі, дописи від друзів та багато іншого. Натомість у Telegram був відсутній алгоритмічний відбір контенту. А ще було синхронізовано підписки у клієнті, вебверсії та на мобільному пристрої. Користувачу для того, щоб просто читати вміст каналу, достатньо було підписатись на нього. Так з'явилась велика кількість каналів. Також у Telegram прийшли традиційні медіа, що і перетворило Telegram на унікальний інструмент для поширення контенту. Відтак Telegram

став оперативнішим за сайти та соціальні мережі, і водночас основним каналом отримання інформації та найпростішим способом поширення й доставки контенту.

Ще одним аргументом на користь Telegram є те, що ідеальним інструментом для автоматизації обміну інформацією чи консультування є створення Telegram-ботів, як-то: Telegram-бот сповіщення про повітряну тривогу, передача інформації про пересування ворожої техніки, координація роботи волонтерів, допомога біженцям тощо. Все це дало змогу Telegram стати унікальною платформою з винятковими функціями, які актуалізувались під час війни.

Відповідно до дослідження другим за важливістю для українців джерелом інформації є новинні сайти. Приблизно 40 % респондентів переглядають новини із цих джерел. Натомість телевізійні канали втрачають свою популярність як джерело новин. У дослідженні показано, що якщо у 2015 році 85 % українців дивилися новини по телевізору, то у 2023 році ця частина скоротилася до 30 %. Так, стосовно телемарафону «Єдині новини» – 80 % респондентів знають про нього. Проте 55 % респондентів повідомили, що проглядають телемарафон принаймні один раз на місяць. Натомість молодь не знає про цей проєкт на телебаченні і не використовує його для отримання новин та інформації.

Цікаве питання щодо довіри українців до джерел інформації. Так, громадяни України висловлюють високий рівень довіри до інформації, яка надходить від родини (82 %), Генерального штабу ЗСУ / Міністерства оборони (80 %), друзів (75 %). ЗМІ (телебаченню, радіо, газетам та онлайн-медіа) довіряють 53 % опитаних громадян.

Висновки

Отже, зміни в соціумі обов'язково викликають зміни у медіапросторі, який віддзеркалює головні тенденції розвитку суспільства. З початку повномасштабного вторгнення РФ до України різко змінились звички споживання новин українцями. Водночас, як показує дослідження, Telegram став найпростішим способом поширення й доставки контенту та одним із основних каналів отримання інформації серед українського населення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про медіа» від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення 19.11.2023).
2. Українські медіа, ставлення та довіра у 2023 р.: Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (дата звернення 19.11.2023).
3. Баловсяк Н. Як Telegram став одним із головних діджитал інструментів цієї війни. URL: <https://tyzhden.ua/iak-telegram-stav-odnym-z-osnovnykh-didzhytal-instrumentiv-tsiiei-vijny/> (дата звернення 20.11.2023).